

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/79369>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-17 and may be subject to change.

Peter Rietbergen

Terug naar de bron?

Vragen de redacteurs van dit themanummer naar onze meest primaire historische sensatie? Het gevoel oog in oog te staan met 'het verleden', er ineens deel van uit te maken - al beseffen we dat zulks feitelijk onmogelijk is - heeft immers altijd een bron, ja zelfs: het begin van die ervaring is zelf een bron, in de ruimste zin des woords.

Het kan een geluid zijn, zoals Marcel Proust treffend beschrijft in zijn *Op Zoek naar de Verloren Tijd*: het geluid van een kerkklok waardoor, ineens, zich een venster op vergeten herinneringen opent. Het kan een roman, toneelstuk of gedicht zijn, een foto, film of televisieprogramma, een gebouw of een landschap, maar ook wat iemand zegt, het gebaar dat hij of zij maakt. Alles wat mensen maken, is cultuur, in ruimte en tijd, en dus is alle cultuur ook wat wij 'geschiedenis' noemen, of beter gezegd: is alle cultuur ons historisch proces. Alle cultuur verwijst daarnaar, al beseffen wij dat zelden, omdat we 't ons niet 'herinneren'.

Doch de redacteurs vragen niet om algemene bespiegelingen over het fenomeen historische sensatie, maar naar onze meest persoonlijke bronervaring. Die éne ultieme is er, voor mij althans, niet. Elk nieuw onderzoek begint met een uniek moment waarop ik weet: dát thema wil ik verder uitzoeken, over die persoon wil ik meer weten - en dan zeg je ook, impliciet of expliciet: dat wordt mijn volgende artikel, mijn volgende boek. In de loop van het onderzoek zal misschien nogmaals zo'n moment voorvallen: als een verhoopte bevestiging van de oorspronkelijke keuze, als broodnodige doorbraak in een vastgelopen analyse. Terugkijkend heb ik een aantal ervaringen nog helder voor de geest staan.

Januari 1976: een waterig-zonnige ochtend in Rome. Ik besluit om niet door de Porta St. Anna meteen de straat naar de Cortile del Belvédère op te gaan om in het Vaticaan Paleis mijn dagelijkse uren in het Vaticaan Archief te beginnen: ik wil nog even doorlopen, tot de colonnades van de St. Pieter. Die had ik natuurlijk tientallen keren gezien, in mijn twee proefschrift-in-Rome-jaren. Maar nog nooit had ik me echt afgevraagd wat nu eigenlijk hun doel is, waarom ze eruit zien zoals ze eruit zien, wie ze bedacht en ook: wie ze gebouwd hebben?

Vanaf dat moment stopte ik niet meer met soebatten. Van de kardinaal-archivaris ging ik naar de kardinaal-aartspriester van de St. Pieter, alsmaar vriendelijk lachend, alsmaar uitleggend wat ik wilde - en intussen deze heren inwen-

dig verwensend om hun clericaal-welwillende traagheid. Dusdoende daalde ik de Curiale hiërarchieladder af totdat ik, op een koude februari-ochtend, Don Cipriano Cipriani mocht ontmoeten, die mij nederig opwachtte in de St. Pieter zelf. Als bij toverslag opende dit kleine patertje een stuk marmer in de muur van een van de vier gigantische pijlers die Michelangelo's koepel dragen. En hij ging me voor, een eindeloze wenteltrap op - naar de geheime schat, de archieven van de 'Kerkfabriek van de St. Pieter', opgeslagen op de zesde en zevende verdieping van die met tientallen kamers gevulde megazuil.

Daar, waar ik vanaf de kroonlijst zestig meter naar beneden kon kijken, op Bernini's bronzen baldakijn en op de duizenden bezoekers die als mieren over het marmer van de kerkvloer kropen, kwam behalve het patertje vrijwel nooit iemand. Zeker, aanvankelijk was hij wat nurks, deze geestelijke die als enige de zorg had over de duizenden banden en bundels waarin de honderdduizenden documenten zitten die, vanaf de vroege zestiende eeuw, de schriftelijke neerslag zijn van alles wat met de zaken van de St. Pieter te maken heeft. Maar hij wende aan mijn bezoek.

Elke morgen kondigde ik mezelf aan bij een soldaat van de pauselijke lijfwacht. Die belde 'naar boven', en Don Cipriano kwam de wenteltrap af. Telkens was er dat spannende "Sesam, open U"-moment: de marmeren muurplaat verschoof, en ik verdween in de ingewanden van de basiliek, verrast-jaloers nagekeken door de bezoekers die zich in die hoek van de kerk ophielden.

Het was winter, en mijn schatkamer was onverwarmd. Ik droeg wanten - de vingertoppen had ik afgeknipt om de bullen en de brieven, de bouwtekeningen en de betaalregisters te kunnen hanteren. Elke dag om elf uur dronken wij een glaasje Averna, om onze verkleumende leden te verwarmen. En ik las - honderden folio's uit tientallen soms nog met zeventiende-eeuwse touwtjes dichtgebonden en sindsdien nooit meer geopende kartonnen omslagen, van een enorm archief dat geen echte inventaris had! Dus legde ik Don Cipriano uit wat voor soort documenten ik hoopte te vinden. Hij liep af en aan: zelf mocht ik de archiefkamers niet in. Ik sprokkelde, ordende, constateerde lacunes, vroeg opnieuw: is er een tekst zus, of zo? Zijn er brieven over dit of dat? De vondsten waren schitterend, want het archief van de "Fabbrica di San Pietro" opent vergezichten die reiken tot Mexico en de Filippijnen - ook daarvandaan kwam eeuwenlang het geld voor bouw, decoratie, onderhoud én uitbreiding van deze voor de christelijke wereld iconische kerk.

Daar, bovenin de St. Pieter die, als gebouw én als historische ervaring, óók maandenlang mijn bron was, net zoals de documenten die ik bestudeerde, begon en voltooide ik het laatste hoofdstuk van *Pausen, Prelaten, Bureaucraten*, mijn dissertatie over pauselijke machtspolitiek, een politiek die zich tot op de dag van vandaag symbolisch uitdrukt in de marmeren armen die het Pietersplein omvatten.

Voorjaar 1983. Mijn promotie naderde: het proefschriftmanuscript lag bij de twee hoogleraren-promotoren. Desniettemin besepte ik dat in mijn historische vorming iets essentieels ontbrak: het wetenschappelijk 'uitgeven' van een tekstuele bron. Omdat Rome ver weg was - vliegen was toen nog onbetaalbaar! - en ik in Nijmegen een drukke baan had, die me weinig onderzoekstijd bood, besloot ik tot een project waarvoor ik alleen maar naar 's-Haghe hoefde te gaan, naar het toen nog zogeheten Algemeen Rijksarchief (ARA). Dat herbergt ook een van 's werelds grootste 'koloniale' archieven, dat van de VOC, terecht op de UNESCO-erfgoedlijst gezet.

Vanaf 1609 werden de operaties van de Compagnie in Azië geleid door een 'gouverneur-generaal'. De eerste GG was Pieter Both, en aan hem was, had ik vastgesteld, nog nooit een analytische studie gewijd. Zijn vele, telkens vele folio's lange brieven aan de "Heren XVII" in de Republiek waren uitgegeven door de historicus W. Ph. Coolhaas. Maar toen ik me in diens dikke bronnenboek verdiepte, en het legde naast de originele documenten, bekwam me een gevoel van, eerst, bevreemding, en vervolgens woede. Weliswaar gaf Coolhaas in zijn editie aan dat hij 'af en toe' wat weggelaten had, maar schreef daarbij dat het slechts enkele, onbelangrijke woorden of zinnen betrof. Toch stelde ik vast dat hele pagina's tekst ontbraken, en dat die allerlei belangwekkende informatie bevatten. Dus besloot ik tot een integrale brievenuitgave, als tweede deel bij *De Eerste Landvoogd*, de biografische studie die in 1987 verscheen.

Drie jaar lang, om de veertien dagen, reisde ik voor dag en dauw Haagwaarts, om rond negenen - eerst nog in het oude, neogotische ARA, later in het nieuwe, modernistische - naar Boths handschrift te turen, en te proberen zijn woorden letter voor letter te ontcijferen en te transcriberen. Met de hand, natuurlijk, want pc's, laat staan laptops, waren nog niet uitgevonden. Eerlijk gezegd: het was pokkenwerk. Soms was de inkt zo vervaagd of had inktvraat het papier zo aangetast, dat slechts een infrarode lamp enige leesbaarheid bracht.

Maar je leert iemand wel kennen als je hem jarenlang elke twee weken gedurende een dag 'ontmoet'. Er kwamen momenten dat ik kon voorspellen wat Boths reactie zou zijn op bepaalde vragen en opmerkingen van "de Heren Maiores" uit "Patria". Dan opende ik zijn antwoordbrief en schreef hij zoals ik verwacht had: veelal kort, vaak korzellig omdat hij vond dat "de Zeventien" zijn problemen niet begrepen, maar altijd helder en met visie, hoewel niet imperiaal-gedreven zoals, een paar jaar later, de vierde GG, Jan Pieterszoon Coen.

Het mooiste moment brak aan toen ik las waarom nu eigenlijk, terwijl toch de foelie en de kruidnagel, en daarmee Ambon en Banda, het hoofddoel van de VOC-activiteiten waren, Both zich al snel na aankomst richtte op Java waar, tien jaar later, Coen het fort Batavia stichtte. Daar lag, in het binnenland, het de Nederlanders nog vrijwel onbekende imperium van de soesoehoenan van Mataram - vandaar onze uitdrukking 'vreemde snoeshaan'. Daar werd de rijst verbouwd die de Compagnie nodig had om in Zuidoost-Azië zijn scheepslieden en soldaten te voeden. Ik begreep: zonder rijst geen specerijen. Zonder contac-

ten en contracten met de "keyser" van dat Javaanse rijk had de VOC niet kunnen overleven. Zo begreep ik, ineens, veel meer van Boths politiek tijdens zijn vijf Indische jaren.

Anderhalf decennium later. Ik was, in gedachten maar soms ook letterlijk, teruggekeerd naar Rome, vanwege mijn fascinatie voor de (cultuur-)politiek van de zeventiende-eeuwse pausen. Toch kwam Azië opnieuw op mijn weg.

Jarenlang had ik gewerkt aan een boek over de Europese cultuurgeschiedenis. Juist daardoor beseftte ik temeer dat in het Nijmeegse geschiedeniscurriculum aandacht besteed moest worden aan de niet-Europese wereld, bijvoorbeeld aan China en Japan, imperia die in de 'vroegmoderne' tijd moeiteloos wedijverden met, ja zelfs in veel opzichten superieur waren aan de Europese staten. Aangezien ik alleen college kan geven over zaken waarnaar ik ook, op kleinere of grotere schaal, eigen onderzoek gedaan heb, besloot ik mij te verdiepen in Europa's visies op Japan, gedurende tweehonderd jaar bemiddeld door de VOC, die immers als enige toegang had tot het eilandenrijk.

De monografie die van dat besluit de neerslag vormt, schreef ik, na vanaf 1993 speurwerk in archieven en bibliotheken te hebben verricht, in 1999/2000 grotendeels op het onvolprezen NIAS, het "Netherlands Institute of Advanced Studies" in Wassenaar. Na elke maandag acht uur college gegeven te hebben, reed ik daar 's-maandagnachts heen om er dinsdagochtend aan mijn bureau neer te zitten.

Overigens was mijn kennis van Japan tweedehands, en zelfs 'verouderd'. Ik reisde in gedachten, aan de hand van de reisverslagen die Compagniesdieneren over Japan hebben geschreven, vanaf 1604. Zijzelf waren in hun bewegingsvrijheid beperkt: de Japanse autoriteiten bewaakten hen dag en nacht, op hun interneringseilandje, Deshima, en tijdens de jaarlijkse "Hof-Reis" die ze, op eigen kosten, moesten ondernemen naar het shogunale hof in Edo, het huidige Tokyo, om daar verlenging van de onmisbare 'handelspas' te verkrijgen.

Zittend op mijn Wassenaarse zolderkamer, vroeg ik me af hoe het zou zijn als een Nederlander vrij door het land had kunnen reizen? Wat had hij dan gezien, en meegemaakt? Om op die vraag te antwoorden, moest ik een historische roman schrijven: in de realiteit van de zeventiende eeuw was zo'n reis onmogelijk geweest. En dus verdiepte ik me op een andere wijze dan voorheen in de 'interne' geschiedenis van Japan, me concentrerend op één jaar, 1643, dat de Japanse historici tot op heden hoofdbrekens bezorgt. Toen immers trad de heersende, maar naast de shogun machteloze keizer Go-Mizuno om onbekende redenen af, en werd zijn dochter Meisho keizerin. Toen speelden er, in Kyoto en in Edo, intriges waarvan de portee nog steeds niet duidelijk is. Ik besloot mijn verhaal, met mijn fictieve Nederlandse hoofdpersoon, daaromheen te construeren, zoveel mogelijk feiten erin verwevend. En op een oktoberavond - ik had mezelf toegestaan elke werkdag van negen tot elf aan de roman te knutselen

- schreef ik, nadenkend over de gevoelens van machteloosheid die de Japanse keizers tot hun machtsherstel in 1868 gekweld hebben, dat Go-Mizuno zichzelf zag als een vis die in een net gevangen zat.

Tijdens mijn NIAS-verblijf was in november een congres in Japan voorzien, in Kyoto, de oude, keizerlijke hoofdstad. Ik zou spreken over de epistemologische vooronderstellingen van waaruit in de zeventiende eeuw Europeanen Japan beschreven. Een mooi congres werd het, met veel sake.

Na afloop bleef ik nog twee weken, om Kyoto nader te verkennen. Ik had intussen ergens gelezen dat keizer Go-Mizuno in de heuvels buiten de stad een zomervilla had laten bouwen - in 1643 - en vroeg me af of die nog bestond. Aanvankelijk zei iedereen op mijn vraag ter zake, dat ik natuurlijk de villa van Katsura bedoelde; daarheen gaan immers alle toeristen. Ik hield aan: die kon het niet zijn. Uiteindelijk vertelde een ambtenaar van het keizerlijk paleis, vreemd genoeg een van Kyoto's minder bezochte bezienswaardigheden, dat er ook een villa ligt op de hellingen van de berg Hiei, maar daar zou ik niet heen willen, aangezien de rondleidingen alleen door Japanners worden gevolgd - een in Japan beleefde manier om te zeggen dat men niets aanbiedt aan al die mensen die zo dom zijn dat zij geen Japans spreken.

Vasthoudend vroeg ik, eveneens beleefd, om een kaartje en was, twee dagen later, de bevreemd aangekeken enige buitenlander onder een groep Japanners die de villa van 'mijn' keizer bezocht. De Shugakuin is een juweel van Japanse tuinkunst. Ik had er willen blijven, om er mijn leven als wetenschapper en schrijver te slijten. Maar in feite had ik slechts drie uur alvorens ik de lange wandeling, bergaf de stad in, moest ondernemen. Dus dwaalde ik van vijvers naar vergezichten, van bijzondere bomen naar schilderachtige bruggetjes. In de verste uithoek vond ik een klein paviljoen, gebouwd door Go-Mizuno volgens het mij meegegeven Japanse gidsje, dat zowaar ook tien regels Engels bevatte. De binnenmuren waren versierd met prachtig lakwerk - het midden van de zeventiende eeuw was het hoogtepunt van die kunst. Rondkijkend, zag ik op een van de wandpanelen karpers zwemmen, pogend aan hun net te ontkomen...

Zelden ben ik zo getroffen. Bij terugkomst in Nederland heb ik, in enkele weken, *Dood op Deshima* voltooid. In het voorjaar van 2000 publiceerde Meulenhof de roman. Of ik daarin, laverend tussen feit en fictie, de vele raadsels van het jaar 1643 heb opgelost, is de vraag - maar tenslotte hebben de Japanse historici dat ook nog niet gedaan.

Vreemder nog, zij lijken niet te beseffen een voor Japans toekomst belangrijk feit in handen te hebben, te weten dat in 1643 een vrouw keizerin werd, en dat het niet de eerste keer was. Toen enkele jaren geleden bleek dat het huidige keizerlijk paar maar één kind, en dat 'slechts' een dochter zou hebben, de kleine prinses Aiko, barstte een heftige discussie los over de vraag of zij haar vader te zijner tijd kan opvolgen. Al snel meldden 'hofkringen' dat dit voor een vrouw uitgesloten is, aangezien het tegen de heilige tradities van het keizerlijk huis ingaat. Helaas weerspreken historici dit door de bronnen gelogenstrafte

argument nauwelijks, wellicht omdat zij weten dat er een 'machtsstrijd' gaande is binnen de keizerlijke familie. En de regering heeft, heel laf, een wetsvoorstel laten vallen dat Aiko's opvolging alsnog mogelijk zou maken zodat, minstens, Japans pretentie een modern land te zijn kan worden gehandhaafd...

Bronnen. Eeuwenlang werkten wij, historici, vooral met ongedrukte teksten - uit archieven en bibliotheken - en, voor zover wij recenter periodes bestuderen, met 'gedrukte bronnen' - een genre aanduiding die veel studenten nog steeds hoofdbrekens bezorgt. Om die bronnen op te sporen, raadpleegden wij inventarissen - voor archiefmateriaal en manuscripten - en bibliografieën. Eeuwenlang waren wij afhankelijk van de fysieke beschikbaarheid van die ingangen, in de lees- en studiezalen van archieven en bibliotheken. En zelfs voor de wetenschappelijke literatuur, in de vorm van monografie en tijdschriftartikel, moest men eerst naar een kaartenbak of een gedrukte catalogus die vervolgens verwees naar een plaats op een boekenplank. Eeuwenlang vulde men dus een 'fiche' in, met potlood of pen, om boek of tijdschrift te kunnen opvragen of lenen. Eeuwenlang vereiste ons onderzoek dus ook dat wij veel reisden, tenzij wij ons in de reikwijdte van onze thema's danig lieten beperken.

Die situatie is de laatste decennia revolutionair veranderd. Niet alleen worden de catalogi van bibliotheken gedigitaliseerd, en zijn zij dus op ons pc-scherm in te zien. Niet alleen vragen wij, via datzelfde scherm, boeken en tijdschriften aan. De meeste inventarissen en bibliografieën zijn eveneens digitaal beschikbaar, en steeds meer ook de bronteksten zelf, het handgeschreven materiaal inclusief. Ik kan gerust stellen dat ook mijn onderzoek daardoor revolutionair veranderd is. Ter illustratie een laatste voorbeeld.

Tussen 2002, toen *Japan verwoord* eindelijk naar de drukker was, en 2007 heb ik mij onder andere bezig gehouden met de vraag hoe Europeanen naar India gekeken hebben - een vraag die van belang is sinds de late achttiende eeuw. Toen immers werd, zij het ook voor slechts korte tijd, in geletterde en zelfs wetenschappelijke kringen gedacht dat de wortels van Europa's beschaving in India lagen. Die vraag heb ik vooral proberen te beantwoorden door gedrukte bronnen te bestuderen, uit de periode 1750-1950: achttiende-eeuwse reisverhalen over India, vroeg negentiende-eeuwse wetenschappelijke teksten over de Indiase talen en religies, laat negentiende-eeuwse toneelstukken en operalibretto's met India als thema of locatie, vroeg twintigste-eeuwse foto's en films door Europeanen in India gemaakt.

Voor mijn materiaal was ik afhankelijk van collecties in heel Europa: in Nederland bestond, mede gezien het feit dat wij ons 'eigen' Indië hadden, weinig belangstelling voor dat andere. Als ik geen toegang gehad had tot een grote hoeveelheid gedigitaliseerde data, was dit onderzoek nooit mogelijk geweest, tenzij ik vier, vijf jaar had kunnen rondtrekken, vrijgesteld van enige andere arbeid, en met een goedgevulde portemonnee op zak.

Nu bleef ik thuis. Zittend voor mijn scherm kon ik de catalogi van de British Library oproepen, van de Bibliothèque Nationale, en de zoeksystemen van de geassocieerde bibliotheken van Duitsland en Italië. Als ik teksten vond, kon ik die, googelend, soms integraal op mijn scherm lezen. Of ik kon besluiten om, via die prachtige internetboekwinkel die "ABE-books" heet, in Sydney tweedehands een in de Verenigde Staten herdrukt, maar niet meer verkrijgbaar exemplaar te kopen - voor twaalf Australische dollars - van een boekje dat in 1910 in Duitsland was gepubliceerd en in zijn oorspronkelijke versie alleen in de Humboldt-bibliotheek in Berlijn beschikbaar is, of bij een antiquaar ettelijke honderden euro's moest kosten. Zo verzamelde ik mijn bronnen.

Voor één van de hoofdstukken onderzocht ik leven en werk van de vroeg negentiende-eeuwse Oostenrijkse oriëntalist Joseph von Hammer-Purgstall. Zijn leven was, bleek na lezing van zijn enorme dagboek, een ware avonturenroman. Zijn werken worden nog steeds gebruikt omdat zij de grondslag legden voor de Ottomanistiek.

Von Hammer was echter ook literator en schreef, onder andere, een toneelstuk over de grootmogol Akbar, rond 1600 heerser over het Indiase subcontinent. Akbar was en is omstreden, vooral omdat hij de grondlegger heet van een nieuwe religie, waarin hij de godsdienstige tegenstellingen van zijn rijk hoopte 'op te lossen' door er allerlei elementen in op te nemen: islamitische, soefische, hindoeïstische, christelijke.

De Oostenrijker, geconfronteerd met een religieus en politiek verdeeld Europa, was van Akbars 'tolerantiepolitiek' duidelijk gecharmeerd. Waren er meer Europeanen die zich voor de Indiase heerser hadden geïnteresseerd? Zoals gezegd: had ik voor een antwoord moeizaam her en der, in binnen- en buitenland, bibliotheekcatalogi moeten doorwerken, het was er niet van gekomen. Nu, inventief met trefwoorden spelend, vond ik: een Nederlands politicus-filosoof, Philip van Limburg Brouwer, die rond 1880 een roman over Akbar schreef; en een van Englands beroemdste dichters, lord Tennyson, die vlak voor zijn dood een lang en lovend gedicht aan de keizer wijdde. Ook ontdekte ik een nog niet helemaal bewijsbare link tussen de roman en het gedicht, en heb ik daarnaast nog andere belangwekkende Europese Akbar-teksten achterhaald.

Uiteindelijk bleek mijn Akbar-fascinatie buitensporig. Wat een alinea in een hoofdstuk mocht zijn, werd een zelfstandig onderzoek. En dus nam ik het materiaal niet op in *Europa's India* dat in 2007 ter perse ging. Akbar bleef me echter boeien. Af en toe googelde ik nog eens, en kwam zo te weten dat in februari 2008 een al snel geruchtmakende verfilming van diens leven in de Indiase bioscopen kwam. Waarom geruchtmakend? Wel, had ik het internet niet gehad, ik had het niet kunnen uitzoeken. Nu raadpleegde ik in Nederland niet beschikbare Indiase kranten, en verbaasde me over het feit dat in de deelstaat Gujarat regelrechte relletjes zijn ontstaan over de voorstelling van zaken in de film, namelijk als zou de van oorsprong islamitische Akbar door zijn huwelijk met een

hindoeïstische Rajput-prinses tot zijn religieuze verzoeningspolitiek gekomen zijn. Geschiedvervalsing, riep men. En ik kon die film ook zelf zien en bestuderen! Omdat films niet meer, zoals tot in de jaren 1990, alleen in de bioscoop en op de televisie bekeken kunnen worden - een eenmalige, voor wetenschappelijke doeleinden dus onbruikbare ervaring -, maar telkens weer bekeken kunnen worden op DVD, zijn zij nu óók historische bronnen.

Kortom, vooral de cultuurhistoricus heeft nu méér, en meer diverse bronnen dan ooit. Soms denk ik terug aan mijn studententijd. In 1972 deed ik in het Rotterdamse stadsarchief onderzoek voor wat toen nog 'de doctoraalscriptie' heette. Daar vond ik dat ene document dat licht wierp op de financiën van de uitgeverij van Pieter van der Slaart, die het eerste Europese recensietijdschrift publiceerde, tussen 1692 en 1702, een tijdschrift dat, nota bene, wilde voldoen aan de behoefte van lezers aan overzicht over en greep op een uitdijende boekenproductie. Toen was ik gelukkig met die ene bron. Nu ben ik blij met die alsmaar uitdijende voorraad. Al brengt de overstelpende hoeveelheid mij soms tot wanhoop, historicus te mogen zijn - beroep én roeping, zoals Max Weber het een eeuw geleden treffend uitdrukte - is er nog uitdagender door geworden. •

Peter Rietbergen (1950) is hoogleraar Cultuurgeschiedenis na de Middeleeuwen en bekleedt als bijzonder hoogleraar de leerstoel 'Geschiedenis van de Betrekkingen tussen Europa en de niet-Europese wereld' aan de Radboud Universiteit Nijmegen.